

Ze vond: God is ook moederlijk

Theologe Tine Halkes (1920-2011)

Necrologie

Tine Halkes streed als theoloog haar leven lang voor een vrouwriendelijker geloof. Ze wilde de kerk van binnenuit veranderen.

Door onze redacteur

HERMAN AMELINK

ROTTERDAM, 26 APRIL. God is niet alleen Vader, God heeft ook moederlijke trekken. Het was een van de thema's waarop de Nijmeegse theologe Tine Halkes hamerde in haar decennialange strijd voor een geëmancipeerde manier van geloven en een vrouwvriendelijke kerk. Ze hekelde het 'mannige' karakter van de rooms-katholieke kerk, keerde zich tegen het celibaat en noemde de benoeming van vrouwelijke priesters een kwestie van tijd. Maar in haar strijd tegen het conservatisme in de kerk bleef ze loyaal. „Ondanks mijn kritiek op de kerk ben ik er niet uitgestapt”, zei ze in een interview met feministisch maandblad *Opzij*. „Ik laat me mijn geloof niet afpakken door externe instanties. Bovendien kun je de kerk alleen van binnenuit veranderen.” Zo ontwikkelde Halkes zich tot aartsmoeder van de feministische theologie, gewantwoord door feministes omdat ze theologe was en verdacht onder theologen omdat ze feministe was, zoals bisschop Ernst van Breda het zei bij haar 75ste verjaardag.

Catharina Johanna Maria Halkes, die afgelopen donderdag op 90-jarige leeftijd in Nijmegen overleed, werd op 2 juli 1920 geboren in een degelijk rooms-katholiek gezin in Vlaardingingen. Na de lagere school fietste ze dagelijks naar het katholiek gymnasium in Rotterdam. Ze deed in 1939 eindexamen en ging na de oorlog Nederlands studeren in Leiden, met als bijvak de geschiedenis van de middeleeuwse wijsbegeerte en mystiek. Theologie had wel haar belangstelling, maar dat werd toen als een mannenvak gezien. Ze deed haar doctoraal in 1949, trouwde in 1950 en kreeg drie kinderen.

Nadat ze in 1964 door de bisschop van Breda was gevraagd voor een directiefunctie bij een pastorale opleiding voor leken, ging ze alsnog theologie studeren in Utrecht. Mede door lezing van het werk van Amerikaanse theologen als Mary Daly, Rosamary Radford Ruether en Letty Russell werd ze feministisch. „Dat [feminisme] gaat verder dan emancipatie”, zei Tine Halkes tegen het blad *Speling*, „van gelijkheid en gelijke rechten van mannen en vrouwen

Tine Halkes Foto Vincent Mentzel

tot een kritische analyse op kerk, theologie en samenleving, op machtsverhoudingen, op eenzijdigheid en scheefgroei van onze cultuur en een nieuw visioen van een hele andere holistische theologie, kerk en samenleving.”

In 1978 werd ze als docent benoemd aan de Katholieke Universiteit Nijmegen met de opdracht het project *Feminisme en Christendom* op te zetten. Dit resulteerde in 1983 in een benoeming tot bijzonder hoogleraar. „Een tijd van opperste vervulling”, zei ze daar later over. „We trokken veel buitenlandse studenten. Ik hield voordrachten en hoorcolleges bij Lutherse vrouwen in Finland, net zo goed als op conferenties in Hongarije, Duitsland, Zwitserland en vele andere Europese landen. Er was minder contact met de seculiere feministische beweging, die ons met argwaan bekeek. Hoe kun je je energie steken in het mannenbolwerk dat de kerk is?”

Dat Halkes als feministisch theologe trouw bleef aan de kerk, betekende niet dat alles wat ze zei en schreef door het episcopaat in dank werd aangenomen. Toen paus Johannes Paulus II in mei 1985 naar Nederland kwam, verbood aartsbischop Simonis haar de kerkvorst toe te spreken namens de Unie van katholieke vrouwenorganisaties. Dat zou maar polariseren, dacht Simonis. Het was een opstelling die haar alleen maar militanter maakte. Hedwig Wasser, lid van de Nederlandse Missieraad, zorgde in een persoonlijke statement in haar speech, dat de paus de stem van de kritische katholieken toch hoorde.

Een biografie is onderweg. Auteurs zijn de hoogleraren Annelies van Heijst uit Tilburg en Marit Monteiro uit Nijmegen. Het boek moet eind 2012 verschijnen.